

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора політичних наук, доцента
Лендбел Мирослави Олександрівни
на дисертацію Гижка Андрія Петровича
«Впровадження практик децентралізації в контексті формування
«політики знизу» в Україні»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 «Політологія»

Починаючи з 2014 року, в Україні актуалізується необхідність пошуку відповідей на питання ефективності впровадження політики децентралізації в контексті формування «політики знизу» на шляху до розбудови української держави та укріплення засад української нації. У контексті спроб руху України за вектором європейської інтеграції, в умовах політичної та соціально-економічної нестабільності, децентралізація стає одним з її основних політичних дискурсів. На сучасному етапі розвитку в українському суспільстві можна констатувати факт відсутності стійкої та налагодженої моделі взаємовідносин між державою та суспільством в умовах впровадження практик децентралізації в контексті формування «політики знизу». Це актуалізує необхідність дослідження шляхів формування такої моделі як одного з індикаторів зрілості політичних систем сучасності. У цьому контексті дисертаційне дослідження Гижка А.П. є надзвичайно своєчасним, особливо з прикладної точки зору, зокрема враховуючи те, що одним із завдань кваліфікаційної наукової праці є формулювання інтегральних показників ефективності державної регіональної політики України.

Варто відзначити, що дисертант поставив собі за мету дослідження з'ясування специфіки впровадження практик децентралізації в Україні та запропонування концепту її подальшого розвитку через формування «політики знизу», при цьому вдало поєднавши теоретико-методологічні підходи політології, державного управління, менеджменту, економіки, юриспруденції,

соціології. Переконана, що таке застосування міждисциплінарного підходу сприяє розумінню факторів, що стоять в основі побудови діалогу суспільства і держави у контексті реалізації державної регіональної політики та зокрема для оцінки регіональної політики, що залежить від індикаторів ефективності територіальних громад.

Дисертаційне дослідження Гижка Андрія Петровича побудоване за принципом декомпозиції, зокрема спочатку автор робить акцент на практиках децентралізації як предметі політологічного дослідження в цілому та методологічному вимірі дослідження регіональної специфіки впровадження децентралізації в Україні. Далі розглядаються світові та вітчизняні практики впровадження децентралізації, їх політико-правове забезпечення та особливості політичного діалогу влади з громадою. А третій розділ присвячений конкретному прикладному кейсу, а саме локальним особливостям впровадження децентралізації в Україні на прикладі Вінниччини.

Позитивною рисою дисертації є систематизація наукових результатів у форматі таблиць та рисунків, складених автором самостійно, що наочно демонструють, зокрема, індикатори спроможності та ефективності впровадження децентралізації в країнах (С. 57), або будують структуру впровадження стратегій розвитку регіонів (С. 109), чи відображають динаміку частки доходів місцевих бюджетів (С. 116), та складені на підставі застосування як кількісних, так і якісних методів дослідження. Надзвичайно корисною особливістю дисертації є використання математичної формули для визначення ступеню ефективності рішень, пов'язаних з реформою децентралізації за період незалежності української держави. Результати розрахунків автор вдало продемонстрував у таблиці «Ефективність спроб запровадити реформу децентралізації в Україні» (С. 41).

У дисертаційному дослідженні чітко визначені мета та завдання, що повністю корелюються із науковою новизною та висновками, а також об'єкт та

предмет наукових розвідок, змістовне наповнення яких свідчать про високий рівень фаховості та розуміння обраної автором теми дослідження. На окрему увагу заслуговує сформульована наукова гіпотеза, який підпорядкована послідовна логіка наукових пошуків (С.15).

Окремо заслуговує уваги методологія дослідження, що результатом синтезу засад компаративістики, теорії партисипативної демократії, синергетики, менеджеризму, теорії прийнятих рішень. Методи та методики, серед яких системний і структурно-функціональний методи, моделювання, метод «case study» та ін., були використані автором у якості практичного інструментарію для аналізу впровадження практик децентралізації.

У першому розділі дисертації досліджено моделі і критерії оцінки ефективності прийняття політико-управлінських рішень, а також засади партисипаторної демократії. На думку автора оцінка політики децентралізації в регіоні залежить від індикаторів ефективності територіальних громад, які він поділяє за групами: площа держави, стартові умови впровадження децентралізації, характер діалогу «державна влада-суспільство-регіони», самі практики впровадження децентралізації та модернізація політичної системи. На основі цих груп та їх індикаторів, автор пропонує власну методику оцінювання спроможності територіальних громад, яку в 2017-2018 роках було запропоновано для використання у Вінницькій облдержадміністрації.

Автор дає визначення та уточнює ключові поняття дослідження, серед яких концепт «політика знизу» та «культура партисипації». Частина 3 ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 р., яку згадує дисертант у своєму дослідженні, закріплює загальний принцип децентралізації функцій державного управління (принцип субсидіарності): «муніципальні функції здійснюються властями, які мають найтісніший контакт з громадянином. Наділяючи тією чи іншою функцією інший орган, необхідно враховувати обсяг і характер завдання, вимоги досягнення ефективності та економії». Хартія чітко

визначає, що органи вищого рівня зобов'язані допомагати органам нижчого рівня у здійсненні своїх завдань. У цьому контексті, автор влучно пропонує розуміти під субсидіарністю «максимальне делегування повноважень місцевим органам влади і громадам, їх пряму участь у виробленні регіональної та національної політики». А найкращі практики врахування та реалізації запитів мешканців локальних територій, що побудовані саме на засадах субсидіарності в контексті політики децентралізації з одного боку, та їх підтримка та делегування на це повноважень на рівні національної політики з іншого боку, будуть свідчити про дієвість «політики знизу» (С. 53-54).

У другому розділі дослідження особливий інтерес викликає виявлення специфіки світових та вітчизняних практик впровадження децентралізації, а саме їх політико-правового забезпечення, суспільного діалогу та визначення успішних локальних кейсів. Дисертант за допомогою компаративного аналізу дослідив світові практики впровадження децентралізації, як на національному, так і на локальному рівнях, з урахуванням специфіки їх втілення, можливостей та доцільності врахування досвіду Франції, Польщі, Німеччини, Чехії, Угорщини для України. Такий комплексний аналіз безумовно становить інтерес як для подальших наукових досліджень, так і для вироблення шляхів практичного втілення його результатів на рівні державної політики.

Можу погодитися з тезою автора про те, що при формуванні нової регіональної політики Україна використовує синтез європейської практики та власні стратегії розвитку, що інтенсивно починають розроблятися з 2015 року. Надзвичайно переконливо з теоретико-методологічної та емпіричної точок зору продемонстрована необхідність дослідження досвіду Франції та Польщі у співставленні з Україною. Не менше значення має розуміння автором надмірної диференціації регіонів в Україні на основі показників економічного та соціального розвитку, а також промислових та аграрних регіонів.

У третьому розділі особливої уваги заслуговує визначення автором ступеню «розвитку взаємовідносин держави і суспільства у контексті формування «політики знизу» як сукупності усталених практик управління локальними територіями, що склалися в державі, які забезпечують прямий доступ усіх мешканців громади до якісних послуг і сервісів, ефективні правові механізми і гарантовані можливості використання всіх ресурсів держави територіальною громадою та високу активність громади на шляху формування державної регіональної політики» (С. 192). Цілком переконана, що в політологічній площині більшість наукових робіт повинні мати практичну та експериментальну складову, зокрема пропонувати для втілення обґрунтовані шляхи вирішення політичної проблеми. Саме у третьому розділі автор пропонує інтегральні показники ефективності державної регіональної політики України та шляхи розвитку взаємовідносин держави і суспільства у контексті формування «політики знизу».

Основні результати дисертаційного дослідження Андрія Петровича можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування, державними інститутами та громадськими інституціями, бізнес-структурами та окремими громадськими лідерами на шляху до економічного зростання України та її консолідації, а також з метою пошуку шляхів та вдосконалення інструментів збільшення ефективності прийнятих рішень у сфері державного управління. Основні напрацювання дослідження можуть бути використані для впровадження реальних змін до українського законодавства та Конституції України, при виробленні стратегій регіонального розвитку, при пошуку дієвих шляхів впровадження цих стратегій, а також при оцінці ефективності задіяних ресурсів з точки зору досягнення спільної мети.

Висновки кваліфікаційної наукової праці є логічними, актуальними, достовірними, та можуть бути використані фахівцями-політологами, представниками громадянського сектору, бізнес-середовища, представниками

влади, небайдужими мешканцями територіальних громад, націленими на розвиток української держави.

Зміст основних положень дисертаційного дослідження відображено у 8 публікаціях, серед яких 5 наукових статей: 3 з них – у наукових фахових виданнях України, 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав, які включені до міжнародних наукометричних баз з наряду, за яким підготовлено дисертацію, серед яких Web of Science. Результати наукового дослідження пройшли апробацію на 3 наукових конференціях: 1 – міжнародній та 2 – всеукраїнських, за якими опубліковано тези доповідей. Автор у дисертаційному дослідженні та публікаціях дотримався всіх принципів академічної доброчесності.

Разом з тим, попри зазначені вище позитивні риси дисертаційного дослідження, варто виокремити наступні дискусійні зауваження та пропозиції:

По-перше, у висновках до другого розділу автор зауважує, що «реформа децентралізації Польщі, Франції та України має достатнє відображення у законодавчій базі, проте, існує істотна відмінність у визначених державах між ініціаторами проведення реформи та передумовами». Бажано було б почути думку автора з приводу найбільш перспективних, на його погляд, зарубіжних практик впровадження децентралізації для України.

По-друге, автор у дослідженні зазначає, що політична децентралізація полягає у делегуванні політичної влади, можливостях залучення мешканців регіонів до прийняття рішень та формування законодавства або розробки нових стратегій розвитку за різними напрямками. Щодо концепту «політики знизу», Гижко А.П. зазначає, що цей концепт передбачає не лише політичну, а й громадянську складову, формуючи міцні горизонтальні зв'язки. Цікаво було б почути, як саме, на думку автора, співвідносяться концепти «політика знизу» та концепт «децентралізація».

По-третє, бажано було б почути думку автора щодо того, на скільки репрезентативним для України в цілому є вінницький кейс локальних практик впровадження політики децентралізації зі своїми регіональними особливостями, який демонструє активну співпрацю за віссю «влада – громада – бізнес».

Однак, висловлені зауваження та пропозиції, не зменшують наукової цінності дисертаційного дослідження Гижка А.П., та носять здебільшого рекомендаційний характер для окреслення перспектив подальших наукових розвідок дослідника. Представлене дослідження є завершеною науковою розробкою актуальної проблематики.

Отже, кваліфікаційна наукова праця Гижка Андрія Петровича «Впровадження практик децентралізації в контексті формування «політики знизу» в Україні», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія» (05 – Соціальні та поведінкові науки), є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить обґрунтовані та достовірні наукові результати і відповідає спеціальності та вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а його автор – Гижко А.П. – заслуговує на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент:

Доктор політичних наук, професор

Проректор з науково-педагогічної роботи

ДВНЗ «Ужгородський національний

університет»

М.О. ЛЕНДЬЕЛ

